

HARBIY TA'LIM JARAYONIGA PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK TEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISH

Abdurasulov J.

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti pedagogika fakulteti
Pedagogika va psixologiya yo'nalishi 1-bosqich magistranti*

Tayanch so'zlar: pedagogika, psixologiya, o'qitish, texnologiya, ta'lim, ta'lim jarayoni, pedagogik texnologiyalar, texnologik taraqqiyot, loyihalash, o'quv jarayoni.

Ключевые слова: педагогика, психология, преподавание, технология, образование, учебный процесс, педагогические технологии, технологическое развитие, дизайн, образовательный процесс.

Key words: pedagogy, psychology, teaching, technology, education, educational process, pedagogical technologies, technological development, design, educational process.

Резюме:

Ushbu maqolada harbiy ta'limda pedagogik texnologiyalarni joriy etish va ulardan samarali foydalanish, mutaxassislarni kasbiy tayyorlash texnologik tamoyili bo'lajak kasbiga qaratilgan maqsadlar, mazmun funksiyalari, o'qitish metodlari yoritilgan.

Резюме:

В данной статье описано внедрение педагогических технологий в военное образование и их эффективное использование, технологический принцип профессиональной подготовки специалистов, цели, содержательные функции и методы обучения, ориентированные на будущую профессию.

Summary:

This article describes the introduction of pedagogical technologies in military education and their effective use, the technological principle of professional training of specialists, the goals, content functions, and teaching methods aimed at the future profession.

Oliy ta'limni isloh qilish bu masalalarga ilmiy asoslangan nuqtai nazardan yondashishga majbur etadi. Har qanday loyihalash, o'qitishning ilmiy asoslangan vositalari bo'lgani holda uning texnologikligi hisoblanmaydi. Loyihalash *metodologik funktsiya* bajaradi. U talabaning psixik rivojlanish qonuniyatlari, o'quv jarayonining rivojlanish xususiyatlari va pedagogik boshqaruv usullarining tadqiqot vositasi sifatida maydonga chiqadi.

Oliy o‘quv yurtida ta’limni *takomillashtirish maqsadida* pedagogik muloqotning yangi shakllari, axborotlarning tarkibiy qismlarini qayta ishlab chiqish, o‘quv faoliyatini boshqarishning yangi shakllari talab qilinadi.

Texnologik taraqqiyot bugungi kunda ijtimoiy jarayonlarni kuzatib borishga qodir eng muhim komponentlardan biridir. Pedagogik ta’lim texno–logiyasini yaxshilash jamiyat madaniy saviyasini va uning iqtisodiy qudratini shakllantirish shartidir.

O‘qitish texnologiyasi ta’limning faoliyatini ta’minlaydi, bilimlarni mehnat jarayoniga tatbiq etishni ta’minlaydi, pedagogning ongliligini qolipga tushiradi, uning jadal harakat qilishiga va hayot yo‘liga ta’sir ko‘rsatadi.

Kasbiy o‘qitish texnologiyasi shaxsni intizom, iroda va ixtisoslikka bo‘lgan qiziqishni yuzaga keltiradi. Mutaxassisga bo‘lgan har tomonlama talabni qanoatlantirishga qaratilgan ta’lim texnologiyalari pedagog va talabaning hamkorligiga tezlikda moslangan psixologik-pedagogik shart-sharoitlarni amalga oshirishga yo‘naltiradi.

Mutaxassislarni kasbiy tayyorlash texnologik tamoyili bo‘lajak kasbga qaratilgan maqsadlar, mazmun funksiyalari, o‘qitish metodlaridir. SHundan kelib chiqqan holda *pedagogik texnologiyalar* ishlab chiqiladi.

Pedagogik texnologiyalar ta’riflariga bo‘lgan turli yondashuvlar shuni ko‘rsatadiki, haqiqatdan ham o‘qitish texnologiyalari fan va ishlab chiqarish hamda o‘quv-pedagogik jarayon oralig‘idan o‘rin oladi. Bu kasbiy didaktik tayyorgarlik tizimidagi bilimlarning mustaqil sohasi bo‘lib, u o‘qitishning didaktika nazariyasi va amaliyoti bilan chambarchas bog‘langan. U o‘quv faoliyatini boshqarish jarayonini loyihalash va konstruksiyalash funksiyalarini o‘zida qamrab oladi.

O‘qitish texnologiyasi tarkibiga o‘quv jarayonini boshqarishning aniq usullari, boshqarish va o‘qitishning ayni istiqbolli tadbirlari haqidagi ham nazariy, ham amaliy bilimlar kiritiladi. O‘quv jarayonining borishi sharoitlariga mos ravishda ularning izchilligi belgilanadi.

o‘qitish texnologiyasi, o‘qitish nazariyasi, o‘qitish texnikasi. Ular o‘quv faoliyatini boshqarish haqidagi pedagogik sohalardir, ular umumlashtirilgan darajasiga ko‘ra amalga oshiriladi. Pedagogik texnologiya ta’lim istiqbolining jarayonlashtirilgan aspektidir.

o‘qitish texnologiyasini belgilash – bu kasbiy faoliyat sohasidagi ta’limiy va takomillashish samarasini ta’minlovchi o‘quv jarayonini me’yoriy boshqarib turishdir.

Ilmiy adabiyotlarda pedagogik texnologiyaning uch aspekti to‘g‘risida fikr yuritiladi:

- *ilmiy aspektda* o'qitishning maqsadi, mazmuni va metodlari ilmiy asoslanadi, pedagogik jarayon loyihalashtiriladi.
- *tavsifiy aspektda* rejalashtirilgan o'qitish natijalariga erishishning maqsadi, mazmuni, metodlari va vositalarining ishtiroki asosida algoritm jarayoni ishlab chiqiladi.
- *amaliy aspektda* pedagogik texnologiya jarayoni amalga oshiriladi.

Ta'lim amaliyotiga nisbatan pedagogik texnologiyaning uch sathi belgilanadi:

- *umumpedagogik* texnologiya yaxlit ta'lim jarayonini ifoda qiladi.
- *xususiy metodik* texnologiya bir fan doirasidagi o'quv -tarbiya jarayonini amalga oshirish metodlari va vositalaridan iborat bo'ladi.
- *lokal yoki modul* texnologiya o'quv tarbiya jarayonining maxsus bo'limlariga texnologiyani tatbiq qilishni ifoda qiladi. Bu texnologiya xususiy didaktik va tarbiyaviy vazifalarni hal qilishga qaratiladi.

Pedagogikada *o'qitish* texnologiyalari bilan birga *ta'limiy texnologiyalar* ham o'rin olgan. Ta'limiy texnologiyalar *mazmun-axborot aspektini* bildirsa, o'qitish texnologiyasi *jarayonga aloqador* deb hisoblanadi, ya'ni ular orasida hali ham aniq farqlar belgilanmagan.

Pedagogik texnologiya talabalarning tayyorgarlik darajasiga, ularning axborotlar bilan tanishgashshk va amaliy tayyorgarligiga moslangan bo'lishi lozim.

Kasbiy ta'lim tizimida o'qitish texnologiyalari *fundamental va amaliy* bilimlarning o'zlashtirilishini, harakatlarning reflektivligani aks ettiradi va o'z kasbiy faoliyatini shakllantiradi.

Pedagogik texnologiya o'qituvchi va talaba faoliyati bilan belgilanadi. Faoliyatning bunday turlariga ko'ra *pedagogik texnologiyaning tuzilmasi* aniqlanadi: *konseptual asos, ta'lim jarayoni mazmuni, texnologik jarayondan* iborat bo'ladi.

Har bir pedagogik texnologiya muayyan *ilmiy konsepsiyaga* asoslanadi. Pedagogik texnologiyaning ilmiy konsepsiyasi ta'lim maqsadlariga erishishning falsafiy, psixologik, ijtimoiy-pedagogik va didaktik asoslashlarni qamrab oladi.

Ta'lim jarayoni mazmuni ta'lim jarayonining umumiy va aniq maqsadlari, o'quv materialini mazmunidan iborat bo'ladi.

Texnologik jarayon o'quv jarayonini tashkil etish, o'qituvchi faoliyati, talaba faoliyati, o'quv jarayonini boshqarish usullari, o'quv jarayoni diagnostikasini qamrab oladi.

Tadqiqotchilar har qanday pedagogik texnologiyalarni qanoatlantiradi-gan *mezonlarni* belgilaydilar:

- **izchillik** pedagogik texnologiyaning mezoni sifatida jarayonning mantiqiyligi, pedagogik texnologiyaning barcha qismlarining o'zaro bog'likligi, yaxlitligani o'z ichiga oladi.
- pedagogik texnologiyaning mezonlaridan biri **boshqaruv**ga asoslanganligidir. U o'quv jarayoni diagnostikasi, uni rejalashtirish va amalga oshirishni loyihalash, undagi o'qitish metodlari va vositalari bilan o'zgartirib turishdan iborat bo'ladi.
- pedagogik texnologiyaning **samaradorlik** mezoni ta'lim jarayonining konkret sharoitlarida olinadigan yuksak natijalarni ko'zda tutadi.
- **qayta tiklash** pedagogik texnologiyalar mezonlaridan biridir. Unda pedagogik texnologiyalarni boshqa o'quv yurtlarida qo'llash imkoniyati tushuniladi.

Shunday qilib, oliy va o'rta maxsus maktabda mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligi murakkab va doimiy harakatdagi tizimni tashkil etadi. Bu tizimda bo'lg'usi o'qituvchining texnologik tayyorgarligi alohida o'rin tutadi. U bo'lg'usi pedagogning intellektual rivojlanishi, faol o'qishi, ijodiy shaxsning rivojlanishi, tafakkurning kasbiy yo'nalganligani idrok qilish, o'quv-bilish faoliyatini tashkil etishda tadqiqiy (ilmiy) tamoyillarni amalga oshirish bilan bog'langan. Bo'lg'usi pedagogning texnologik tayyorgarligi oliy o'quv yurtida pedagogik texnologiyalarni amalga oshirishni talab qiladi.

Oliy va o'rta maxsus o'quv yurti ta'lim jarayonida **foydalaniladigan va keng tarqalgan** pedagogik texnologiyalar:

- *muammoli o'qitish;*
- *o'yinli texnologiyalar;*
- *tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi texnologiyalar;*
- *o'qitishning tabaqalashtirilgan va individual texnologiyasi;*
- *programmallashtirilgan o'qitish texnologiyasi;*
- *kompyuter axborot texnologiyasi.*

Xulosa. Ta'lim tizimidagi isloxlardan ko'zda tutilgan maqsadlardan asosiysi yangi ijtimoiy- iqtisodiy sharoitlarda, aniqrog'i, bozor munosabatlari muhitida raqobatbardosh kadrlar tayyorlashning kafolatli poydevorini yaratishdir. Ta'lim muassasi o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini oshirishga har qachongidan ongli munosabatda bo'lish faqat sub'ektiv holat va ob'ektiv zarurat emas, balki **raqobatbardoshlik** sharti sifatida e'tirof etildi.

Hozirgi davr o'quv jarayoniga pedagogik texnologiyalarni tatbiq qilish bilan xarakterlidir.

Pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim texnologiyalarining ilmiy asoslarini ishlab chiqish, pedagogik innovatsiyalar, mualliflik maktablari

va yangi texnologiyalarni eksperiment qilish bilan bog‘liqdir. Bu tajribalar muayyan tizimni ishlab chiqish va umumlashtirishni talab etadi.

Pedagogik texnologiyaga yaxlit hodisa sifatida qaraladi. Texnologiyaning interfaol sifatlari, tarkibiy qismlari, tuzilmasi, funksional tavsifi, kommunikativ xususiyatlari, tarixiyligi va uzviyligi tadqiq qilinmoqda.

«Texnologiya» va «Pedagogik texnologiya» tushunchalari hamon tadqiqotlar bilishini taqozo etadi.

Pedagogik texnologiyalar tasniflarini asoslash, texnologiya turlari mazmunining yoritilishi, bu texnologiyalarni o‘quv jarayoniga tatbiq etish yo‘llarini belgilash ta’limning barcha bosqichlarida uning samaradorligini oshirishga imkon beradi.

Adabiyotlar:

1. Azizxo‘jaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.
2. Ziyomhammadov B., Abdullaeva SH. Ilg‘or pedagogik texnologiya: Nazariya va amaliyot «Ma’naviyat asoslari» darsi asosida ishlangan uslubiy qo‘llanma. - T.: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2001.
3. Ishmuhamedov R.J. Innovatsiya texnologiyalari yordamida ta’lim samaradorligini oshirish yo‘llari. – T.: TDPU, 2004.
4. Azizxo‘jaeva N.N. O‘qituvchi mutaxassisligiga tayyorlash texnologiyasi– T.: TDPU, 2000.
5. Abdurasulov J. (2024). HARBIY PEDAGOGIKANING BOSHQA FANLAR BILAN ALOQASI. Молодые ученые, 2(6), 48–52. извлечено от <https://inacademy.uz/index.php/yo/article/view/28164>
6. Jurayev , S., & Abdurasulov , J. (2024). PSYCHOLOGICAL PROBLEMS OF A MILITARY OFFICER . International Conference on Management, Economics & Social Science, 2(1), 26–29. Retrieved from <https://aidlix.org/index.php/fi/article/view/547>